

پرتوی از فضایل حضرت زهرا علیها السلام در تفسیر روض الجنان و کشف الاسرار

<?xml encoding="UTF-8">

فاطمه زهرا علیها السلام دختر پیامبر اکرم، سیمای پرفروغ ایمان، نمونه روشن تقوا، و اسوه تمام عیار زن مسلمان است. در فضیلت آن بانوی بزرگوار نویسندگان مذاهب اسلامی روایتها آورده‌اند که هر یک بیانگر گوشه‌ای از عظمت روحی آن نور مبین و گوهر ثمین است. مسلمانان نیک‌نهاد عموماً و شیعیان شیفته‌جان خصوصاً عشق محمد و آل محمد را پیوسته در سویدای دل نهفته داشته‌اند. در طول قرون با دل و جان به خاندان رسالت عشق ورزیده و جلوه‌های این مهرورزی را با خامه اخلاص رقم زده‌اند.

از جمله عالم نامور شیعه حسین بن علی بن محمد بن احمد الخزاعی در تفسیر روض الجنان و رَوْح الجنان فی تفسیر القرآن علاوه بر مطالب متنوع لغوی، فقهی، کلامی، ادبی در فضیلت خاتون دو جهان حضرت صدیقه کبری روایتها آورده است، همچنین ذکر و نقل روایت از امامان «امام علی، امام حسن، امام حسین، علی بن الحسین، ابوجعفر محمد بن علی، جعفر بن محمد الصادق، علی بن موسی الرضا علیهم السلام»¹ در تفسیر گرانقدر کشف الاسرار و عده الأبرار بیانگر علاقه و گرایش ابوالفضل رشیدالدین میبیدی به آن انوار پاک است. در این جا برای نشان دادن هم‌آوایی مفسران شیعی و سنی در ذکر مناقب و فضایل حضرت فاطمه، به عنوان نمونه شواهدی از دو تفسیر فوق ارائه می‌گردد.

حضرت فاطمه علیها السلام و توبه حضرت آدم علیه السلام

می‌دانیم که اندیشه جاودانگی به قدمت حیات بشر است. نخستین وسوسه شیطان نیز از همین روزنه و بدین‌شکل صورت می‌پذیرد که ابتدا شیطان با سوگند خود را خیرخواه آدم و حوا می‌نمایاند² و سپس سبب نهی پروردگار را از نزدیک شدن به شجره خلد، فرشته شدن یا جاودانگی آن دو القا می‌کند³ چون آن دو مبتلا به ترک مندوب شدند توبه کردند و ندای «رَبَّنَا ظَلَمْنَا» از جان برآوردند تا رحمت حق در کسوت «کلمات»⁴ و تماثیل نور متجلی شد. در این باب صاحب تفسیر عظیم روض الجنان چنین آورده است: «چون خدای تعالی آدم را بیافرید و حیات در او آفرید... بر ساق عرش اشباحی و تماثیلی از نور دید که بر بالای سر هر یک نوشته بود: محمد و علی و فاطمه و الحسن و الحسین. آدم گفت: بار خدایا پیش از من بر صورت من خلقی آفریدی؟ گفت: نه. گفت: اینان که‌اند؟ گفت: فرزندان تواند و لَوْلَاهُمْ لَمَا خَلَقْتُكَ و اگر نه ایشانندی تو را خود نیافریدی. گفت: بار خدایا گرامی بندگانند بر تو. گفت: ای آدم این نامها یاد گیر تا در وقت درماندگی مرا به این نامها بخوانی تا فریادت رسم. آدم این نامها یاد گرفت. چون این ترک مندوب کرد و خواست تا از آن توبه کند، گفت: بار خدایا به حق محمد صلی

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلَهُ وَ عَلَى عَلَيْهِ السَّلَام وَ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَام وَ الْحَسَنَ عَلَيْهِ السَّلَام وَ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَام بِهِ حَقِّ اَيْنَ بزرگان كه توبه من قبول كنى. خدای تعالی توبه آدم قبول كرد فَهَذِهِ هِيَ الْكَلِمَاتُ» 5.

علمای اهل سنت همانند علمای شیعه به دوستی اهل بیت مباهات کرده و در این خصوص به روایات متعدد استناد کرده‌اند. زمخشری در تفسیر کشاف ذیل آیه‌ای كه مودت ذوی القربی را اجر رسالت شمرده، (شوری 23/23) حدیث مفصّلی از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله نقل می‌کند كه مطلع آن چنین است: «مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً» 6. از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله نیز سؤال شد محبت چه کسانی به موجب آیه «قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى» (شوری 23/23) بر ما واجب شده؟ حضرت بیان فرمودند: علی علیه‌السلام و فاطمه علیها‌السلام و ابناهما» 7.

حدیث كساء و حضرت فاطمه علیها‌السلام

مراد از اهل بیت در آیه تطهیر (سوره احزاب/33) پنج تن آل عباست در این خصوص قول پیامبر كه از منابع اهل سنت نیز نقل شده است كافی است كه فرمود: «این آیه درباره من و علی و حسن و حسین و فاطمه نازل شده است» 8 میبدي نقل می‌کند كه: «رب العالمین منت می‌نهد بر مصطفی عربی كه خواست ما و حكم ما آن است كه اهل بیت تو پاک باشند از هر چه آلائش خلقیت است و اوساخ بشریت تا «از خانه به كدخدای ماند همه چیز». الطَّيِّبَاتِ لِلطَّيِّبِينَ وَ الطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ وَ در همان تفسیر از قول اُمّ سلمه آورده است: چون آیه تطهیر نازل شد «فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ إِلَى فَاطِمَةَ وَ عَلَى وَ الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ فَقَالَ هَؤُلَاءِ أَهْلُ بَيْتِي» 9 در تفسیر روض الجنان هم می‌خوانیم: «رسول - علیه‌السلام - حسن علیه‌السلام را بر دست راست خود نشاند و حسین را بر دست چپ و علی را و فاطمه را در پیش روی، آن كه گلیمی خیبری بر ایشان افكند و گفت: اللَّهُمَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ أَهْلٌ وَ هَؤُلَاءِ أَهْلِي، در حال خدای تعالی این آیت فرستاد (.. إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» 10 با وجود قدر و شأن عظیم اُمّ سلمه و تأیید نیک‌نهادی او توسط پیامبر از همراهی با پنج تن منع می‌شود ولی جبرئیل با حُسن قبول «أَنْتَ مِنَّا» 11 با نورانیتی مضاعف به ملكوت پرواز می‌نماید و در آسمانها می‌نازد و فخر می‌كرد و می‌گفت: «مَنْ مِثْلِي وَأَنَا فِي السَّمَاءِ طَاوُوسُ الْمَلَائِكَةِ وَ فِي الْأَرْضِ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ» یعنی چون من کیست كه در آسمان رئیس فرشتگانم و در زمین از اهل بیت محمد خاتم پیغامبرانم؟» 12

مباهله و حضرت فاطمه علیها‌السلام

چون سران مسیحی شهر نجران از قبول حقیقت سرباز زدند و بر این پندار كه عیسی علیه‌السلام فرزند خداست پای فشردند به پیامبر اکرم وحی شد تا با آنان مباهله كند، ماجرای مباهله با حضور باشكوه پیامبر و چهار نور پاک به شرح زیر صورت پذیرفت:

«حضرت پیامبر و علی و حسنین از پیش می‌رفتند و فاطمه - علیها‌السلام - بر اثر ایشان می‌رفت تا به صحرا شدند. ترسایان بیامدند و اسقف ایشان از پیش ایستاد. اسقف گفت: اینان كه‌اند از محمد. گفتند: آن بُرنا پسر عمّ و داماد اوست بر دخترش و آن زن دختر اوست و آن كودكان دخترزادگان اویند. اسقف به ترسایان نگرید و گفت: بنگرید كه محمد چگونه واثق است كه به مباهله فرزندان و خاصگان خود را آورده است. از مباهله او حذر كنید كه اگر نه مكان قیصر بودی من اسلام آوردمی، رویها دیدم كه اگر از خدا بخواستندی تا كوهها را از جای ببرند اجابت كردی» 13.

رشیدالدین فضل‌الله میبیدی در ذیل آیه مبارکه: «فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ» (آل عمران / 61) ماجرای مباحله را چنین یاد می‌کند:

«آن روز که حضرت رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله برای مباحله به صحرا رفتند دست حسن و حسین علیهماالسلام را گرفته و فاطمه علیهاالسلام و علی علیه‌السلام از پس ایشان به راه افتادند «رسول ایشان را با پناه خود گرفت و کلیم بر ایشان پوشانید و گفت: اللَّهُمَّ إِنَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي، جبرئیل آمد و گفت: يَا مُحَمَّدُ وَ أَنَا مِنْ أَهْلِكُمْ چه باشد یا محمد اگر مرا بپذیری و در شمار اهل بیت خویش آری؟ رسول صلی‌الله‌علیه‌وآله گفت: يَا جَبْرَائِيلُ وَ أَنْتَ مِنَّا.» 14

پیوند ملکوتی

ازدواج سیّده عالم یعنی پیوند نور با نور و انتقال زهره زهرا علیهاالسلام از بیت نبوّت به منزل امامت در واقع سرآغاز ظهور انوار پاک یازده گوهر تابناک برج امامت بود که باشکوهی الهی در زمین و شوری ملکوتی در آسمان برگزار گردید. در فضیلت حضرت علی علیه‌السلام بر دیگر خواستگاران فاطمه علیهاالسلام پیامبر اکرم فرمود: «لَوْلا عَلِيٌّ لَمْ يَكُنْ لِفاطمةَ كُفُو» 15.

پیام ملکوتی همسری حضرت علی و فاطمه را فرشته‌ای شگرف به نام محمود به رسول اکرم رسانید. پیامبر پرسید: «یا محمود چه کار را آمده‌ای؟ گفت: جئتك لِتزويجِ النورِ مِنَ النورِ. آمده‌ام تا نور را به نور دهی. گفتم: آن نور کدام است که او را به نور دهم. گفت: تزويجِ فاطمةَ مِنْ عَلِيٍّ فاطمه علیهاالسلام را به علی علیه‌السلام دهی که خدای تعالی این عقد را در آسمان ببست.» 16

آن گاه فرمان آمد، ای مقرّبان درگاه ای خاصّگیان پادشاه سوره «هل اتی علی الانسان» بخوانید. ایشان همه به آوازی دلربای و الحان طرب‌فزای سوره «هل اتی» خواندن گرفتند و درخت طوبی بر خود بلرزید و در بهشت گوهر و مروارید و حله‌ها باریدن گرفت.» 17

روز بعد از ازدواج وقتی زنان قریش برای تهنیت آمدند حضرت فاطمه جامه‌ای فاخر بر تن داشت که آنان متحیّر بماندند گفتند: «یا فاطمه این حله از کجا آوردی که همانا در دنیا نباشد و ما ندیدیم و نشنیده؟ گفت: هذا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ از نزد خداست.» 18

رشیدالدین فضل‌الله میبیدی در پیوند همسری حضرت علی علیه‌السلام با حضرت فاطمه علیهاالسلام سخنان زیر را نیز می‌افزاید: فرشته‌ای فصیح به نام راحیل بر منبری سپید برآمد و خدای را ثنا گفت آن گاه خداوند ذوالجلال بی‌واسطه ندا کرد که: ای جبرئیل و ای میکائیل شما دو گواه باشید که من فاطمه زهرا علیهاالسلام را به زنی به علی مرتضی دادم.» 19 چون فرشته این بشارت را به حبیب خدا داد آن حضرت مهاجر و انصار را خواندند و روی به علی علیه‌السلام کردند و فرمودند: «یا علی چنین حکمی در آسمان رفت اکنون من فاطمه علیهاالسلام دخترم را به چهارصد 20 درم کاوین به زنی به تو دادم.» 21

حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام سیّده النساء العالمین

حضرت زهراى مرضیه در خانه نبوّت و مرکز وحی تربیت شد پدری چون پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله، همسری چون علی مرتضی، و فرزندانى چون حسنین داشت. روزی زنان قریش با همسران رسول صلی‌الله‌علیه‌وآله از حَسَب و نَسَب خویش و مفاخرت قوم خود سخن می‌گفتند. چون فاطمه علیهاالسلام وارد جمع شد همه ساکت شدند یکی از ایشان گفت: «چرا حدیث رها کردی؟ گفتند: برای آن که در پیش او حدیث حَسَب و نَسَب کردن

محال باشد، دیگری گفت: ما بِالْکُم یا بنی‌هاشم... چیست ای بنی‌هاشم که همه سیادت جمع کردی خود را و گوی سیادت از همه عالم بربودی، اما پدرت سید وُلدِ آدم است. و اما تو سیده زنان جهانی. اما شوهرت سید عرب است و اما فرزندان سیدان جوانان بهشتند و اما عمت حمزه سید شهیدان است.»²² بدین‌جهت پاره‌ای از مفسران آیه «نَسَبَا وَ صِهْرَا» را در شأن حضرت علی علیه‌السلام دانسته‌اند که امیرالمؤمنین جامع سَبَب و نَسَب بود «و هیچ کس را از صحابه این هر دو بیک جای نبود.»²³

حضرت محمد صلی الله علیه وآله و فاطمه علیهاالسلام

از سخنان و شیوه رفتار پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله با فاطمه زهراى مرضیه علیهاالسلام پی می‌بریم که علاوه بر محبت فطری پدر و فرزندی، ملکات انسانی و فضایل معنوی، دینداری و پارسایی ام‌الائم حضرت فاطمه علیهاالسلام موجب اصلی جلالت و عظمت قدر آن بزرگوار نزد پدر بوده است. محدثان و مفسران قرآن در باب عظمت کفو ولایت و مصداق روشن: «اَنَا أُعْطِيْنَاكَ الْكُوْثَرَ». روایات متعددی نقل کرده‌اند که در این جا به ذکر چند نمونه از تفسیر روض‌الجنان (ابوالفتوح رازی) و تفسیر کشف‌الاسرار میبیدی اکتفا می‌شود.

1- حضرت فاطمه مادر امامان

در خبر است که رسول شبی به نزدیک خدیجه علیهاالسلام بود و او سخن می‌گفت: رسول گفت: یا خدیجه من تُکَلِّمِین؟ با کی سخن می‌گویی؟ گفت: ای رسول‌الله با این جنین که در شکم دارم. رسول گفت: بشارت باد تو را که جبرئیل مرا بشارت داد که مادینه است و مادر امامان است.»²⁴

2- خانه فاطمه علیهاالسلام

اتاقی گلین و کوچک با معنویتی بی‌کرانه است که تجلیگاه نور الهی و مصداق بارز آیت قرآنی «فِی بُیُوتٍ اِذِْنِ اللّٰهِ» است. «یک روز رسول - علیه‌السلام - این آیت می‌خواند مردی برخاست و گفت: این خانه‌ها کدام است؟ گفت: بیوت الانبیاء، خانه‌های پیغامبران است. ابوبکر برخاست و گفت: یا رسول‌الله خانه فاطمه و علی از این جمله هست؟ گفت: هُوَ مِنْ اَفْضَلِهَا، خانه ایشان فاضلترین خانه‌های ایشان است.»²⁵

3- محبت حضرت محمد صلی الله علیه وآله و اطاعت فاطمه علیهاالسلام

علاقه و احترامی که رسول‌الله نسبت به فاطمه علیهاالسلام اظهار می‌داشتند در تاریخ رابطه پدر و فرزندی بی‌نظیر است. از جمله عادت‌های پیامبر اکرم چنان بود که در ابتدا و بازگشت از سفر به دیدار فاطمه علیهاالسلام می‌رفتند، روزی پیامبر اکرم به دیدار فاطمه علیهاالسلام رفتند و آن روز بر در سرای گلیمی خیبری آویخته بود، چون آن را دیدند، بازگشتند، فاطمه علیهاالسلام برخاست و به حجره رسول آمد و از سبب پرسید؟ حضرت فرمودند: «یا فاطمه من بر عادت آن‌جا آمدم و لکن در سرای تو بر رسم جبّاران دیدم پرده فرو گذاشته بازگشتم [فاطمه علیهاالسلام] برفت پرده از در سرای دور کرد.»²⁶

4- فاطمه علیها السلام و سجود پیامبر صلی الله علیه وآله

در ابتدای دعوت پیامبر اکرم به اسلام کفار دندان مبارک حضرت را شکستند و خاک و پلییدی بر او می‌ریختند و حضرتش را ساحر و کاهن و مجنون می‌خواندند. در تفسیر آیه مبارکه «إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ» (سوره احزاب / 57) از قول عبدالله مسعود نقل شده است که گفت: «دیدم رسول خدا را در مسجد الحرام سر به سجود نهاده که کافری شکنجه شتر میان دو کتف وی فرو گذاشت رسول سر از زمین برداشت تا آن گاه که فاطمه زهرا علیها السلام بیامد و آن از کتف وی بینداخت.»²⁷

5- فاطمه زهرا علیها السلام و اندوه پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله

آن روز که جبرئیل آیه «إِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ» (سوره حجر / 43) را آورد حضرت اندوهناک شدند و بسیار گریستند و هیچ کس از صحابه زهره نداشت که از سر آن تأثر شدید جویا شود. عبدالرحمن عوف می‌دانست که رسول خدا به دیدار فاطمه آسایش می‌یابد از حضرت فاطمه درخواست نمود تا از پیامبر اکرم سبب این اندوه بزرگ را بپرسد. پیامبر در جواب به فاطمه علیها السلام فرمودند: چه پرسى از آنچه وهم و فهم هیچ کس بدان نرسد؟ چون حضرت اشاره‌ای به ابواب جهنم و چگونگی درکات دوزخ کردند «فاطمه علیها السلام بیفتاد و بیهوش شد چون به هوش باز آمد گفت: «الویل الویل لمن دخل النار»²⁸.

6- دوستی فاطمه علیها السلام

چون قریش پیمان حدیبیه را شکستند ابوسفیان را برای عذرخواهی نزد پیامبر فرستادند. او خواست از علاقه پیامبر به حضرت فاطمه به نفع خود سود جوید این بود که به در خانه فاطمه علیها السلام رفت و ماجرا را گفت، آن حضرت به او گفتند: «این کار بزرگتر از آن است که حدیث زنان در آن گنجد.»²⁹

7- فاطمه علیها السلام و نوازش یتیم

مفسران قرآن کریم آیه «وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى» (سوره بقره / 55) را تأکیدی به «اصلاح کار و مال»³⁰ و نیکی به یتیمان دانسته‌اند. «روزی مهتر عالم یتیمی را دیدند که کودکان او را سرزنش می‌کنند و او می‌گرید و در خاک می‌غلتد، چون حضرت سبب درماندگی او را پرسیدند. گفت: پدرم روز احد کشته شد، خواهرم فرمان یافت و مادرم شوهر کرد و مرا براند حضرت رسول گفتند: ای غلام اندوه مدار من که محمدم پدر توام و فاطمه خواهر تو و عایشه مادر تو... آن گاه مصطفی دست وی گرفت و به خانه فاطمه برد و گفت: یا فاطمه علیها السلام این فرزند ماست و برادر تو، فاطمه علیها السلام برخاست و او را بنواخت خرما پیش وی بنهاد...»³¹

8- حجاب حضرت زهرا علیها السلام

پوشیدگی زن از دید نامحرم یک فرمان قرآنی است. در گذشته برای بیان این مفهوم خصوصا در فقه واژه «ستر»³² را به کار می‌بردند. سعدی شاعر خوش‌سخن هم در معرفی زن پارسا چنین گفته است: به دیدار او در بهشت است شوی»³³*** «چو مستور باشد زن و خو بروی

و در تفسیر هم چنین می خوانیم:

«در خبر است که روزی رسول در حجره فاطمه - علیها السلام - بود. مردی نابینای مادرزاد در بزد. رسول گفت: درآی، او درآمد فاطمه علیها السلام برخاست و در خانه رفت و تا او برفت از خانه بیرون نیامد. رسول بر سبیل امتحان گفت: یا فاطمه چرا از او پنهان شدی و او چیزی نبیند؟ گفت: یا رسول الله اگر مرا نبیند، من او را بینم. آلیس الله تعالی قال: «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَخْفِظْنَ فُرُوجَهُنَّ». رسول - علیها السلام - گفت: الْحَمْدُ لِلَّهِ أَرَانِي فِي أَهْلِ بَيْتِي مَا سَرَنِي؛ سپاس آن خدای را که با من نمود در اهل البیت من آنچه مرا خرم بکرد.»³⁴

حضرت علی علیه السلام و فاطمه علیها السلام

بزرگان علم و عالمان دین در شناخت شأنی از شؤون حضرت علی علیه السلام و فاطمه زهرا علیها السلام درمانده اند. ما از طریق روایاتی چون: «أَحَبُّ النِّسَاءِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ فَاطِمَةُ وَ مِنَ الرِّجَالِ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ (و ...) فَمَنْ عَرَفَ فَاطِمَةَ حَقَّ مَعْرِفَتِهَا فَقَدْ أَدْرَكَ لَيْلَةَ الْقَدَرِ وَ إِنَّمَا سَمَّيْتُ فَاطِمَةَ لِإِنَّ الْخَلْقَ فَطَمُوا عَنْ مَعْرِفَتِهَا»³⁵ گوشه ای از عظمت این دو عزیز را باز می نماییم و از میان انبوه روایات تنها به ذکر چند روایت از تفسیر روض الجنان و کشف الاسرار اکتفا می نماییم.

1- یاری و پرستاری فاطمه علیها السلام

در جنگ احد که رسول اکرم و حضرت علی علیه السلام جراحاتی برداشتند حضرت فاطمه علیها السلام چهره مبارک پدر و روی نازنین همسر را شست. در همین غزوه شجاعت و فداکاری علی علیه السلام تا آنجا جلوه نمود که جبرئیل از آسمان آواز داد: «لَا سَيْفَ إِلَّا ذَوَالْفَقَارِ وَلَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ» پس از جنگ آن تیغ را به فاطمه علیها السلام داد و گفت: «بستان این شمشیر را که امروز با من وفا کرد.»³⁶

2- دعای حضرت محمد صلی الله علیه و آله

پیامبر اکرم در پاسخ به طعنه زنان قریش که به حضرت زهرا علیها السلام گفته بودند: پدرت تو را به مردی درویش داده است چنین فرمودند: «بدان که این زنان که این گفتند نه بر طریق شفقت گفتند. من تو را به مردی دادم که أَقْدَمَهُمْ سِلْمًا وَ أَكْثَرَهُمْ عِلْمًا وَ أَعْظَمَهُمْ حِلْمًا» به اسلام از همه پیشتر است و به علم از همه بیشتر و به حلم از همه عظیمتر. آن گه دعا کرد ایشان را و گفت: بار خدایا جمع ایشان مجتمع دار و دلهایشان به هم آر و فرزندان ایشان را وارثان بهشت نعیم کن.»³⁷

3- شمه هایی از فضایل حضرت علی علیه السلام و فاطمه علیها السلام

در وجود مبارک حضرت فاطمه فضایل بیشمار جمع است و زندگانی آن بانوی دوسرای در همه ابعاد نمونه است، از جمله پایداری آن اسوه کامل در تنگدستی و هجوم فقر مادی است؛ آورده اند: «یک روز امیرالمؤمنین علیه السلام - در حجره فاطمه شد او را یافت که حسن و حسین را می خوابانید و ایشان نمی خفتند از گرسنگی، فاطمه گفت: یابن عم رسول الله! بنگر تا چیزی که به دست آری برای این کودکان که از گرسنگی بنمی خسبند و سه روز است تا طعام نخورده اند؟

امیرالمؤمنین از خانه به در آمد و بنزدیک عبدالرحمن عوف شد و او را گفت: دیناری زر به قرض مرا ده . عبدالرحمن دست در کیسه کرد و دیناری از آن برداشت و به امیرالمؤمنین داد او بستد. امیرالمؤمنین به بازار آمد تا چیزی بخرد مقدار را بر سر راه دید از حالش جويا شد، دیناری که به قرض گرفته بود به او داد و گفت: تو اولیتری که تو چهار روز است که چیز نیافته‌ای و ما سه روز. مقدار آن بستد و برفت، امیرالمؤمنین به مسجد رسول آمد. در شأن او و این قصه، آیت آمده بود که: «وَيُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَ...» 38 (حشر 9/)

4- پیوستن دو دریا

بعضی از اهل اشارت در تفسیر: مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ (سورة الرحمن 19/) نوشته‌اند مقصود از بحرین، فاطمه علیها السلام و علی علیه السلام است. و بینهما برزخ (محمد صلی الله علیه وآله) «يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللَّوْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ»، الحسن والحسین علیهما السلام است. و نیز گفته‌اند : از تخصیصات و تشریفات آدمی یکی آن است که در نهاد وی دو بحر آفریده‌اند یکی بحر سرّ، دیگر بحر دل، این اشاره است به آیه مرج البحرین و بحرین این جا خوف و رجاست عامّه مسلمانان را و بحر قبض و بسط خواص مؤمنان را و بحر هیبت و انس انبیاء و صدیقان را. 39

5- حضرت فاطمه علیها السلام خاتون قیامت

میبدی در تفسیر آیه شریفه: «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ» (سوره مائده 55/) با استناد به حدیث: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ» ولایت دین را اجلّ ولایات می‌داند و در فضیلت علی علیه السلام چنین می‌نویسد: «علی مرتضی ابن عمّ مصطفی شوهر خاتون قیامت فاطمه زهرا علیها السلام که خلافت را حارس بود و اولیاء را صدر و بدر بود...» 40

در تفسیر کشف‌الاسرار علاوه بر آنچه گذشت نام و یاد حضرت فاطمه علیها السلام مکرر 41 آمده است، برای کوتاهی سخن به ذکر پاره‌ای بسنده شده است.

تأکید احادیث و هم‌آوازی علمای اهل سنت با شیعیان در دوستی اهل بیت موجب پیدایش اشعاری در مدح حبیبه خدا حضرت فاطمه زهرا علیها السلام شده است که گزیده ای از آن اشعار را می‌توان در کتاب مناقب فاطمی 42 مشاهده نمود، البته انعکاس انوار ولایت از مشکوة وجود حضرت زهرا علیها السلام در لابه‌لای دیوان شاعران نیک‌نهاد ما به چشم می‌خورد. از آن شمار است شعر عطار نیشابوری که در آن ماجرای بیان احوال فاطمه علیها السلام به رسول اکرم و تعلیم تسبیح نماز به صدیقه کبری آمده است پاره‌ای از آن ابیات چنین است:

پیش سید رفت در خلوتگهی *** «فاطمه خاتون جنت ناگهی
یک کنیزک از تو می‌خواهم صله *** گفت کرد از آس دستم آبله
تا کی ام از آس چندین غم رسد؟ *** تا مرا از آس رنجی کم رسد
آس کردن خود چه کار من بود *** آس گردونم چو یک ارزن بود
بود آن ساعت غنیمت بی‌شمار *** وی عجب در پیش صدر روزگار
هیچ نگذاشت از برای فاطمه *** دست بگشاد و ببخشید آن همه
گفت این بهتر تو را زآن جمله چیز *** یک دعاش آموخت زیبا و عزیز

تا که تو هستی خدایت بس بود» 43*** انس حضرت جانفزایت بس بود

در تعلیم تسبیح حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام نوشته‌اند: پس از مراسم باشکوه شب ازدواج آن حضرت که همسران پیامبر و زنان مهاجر و انصار همه به خانه‌های خود برگشتند فقط اسماء نزد آن حضرت ماند، چون حضرت فاطمه از خدمت چندین روزه اسماء شرمگین بود تقاضای خادمه‌ای کرد، پیامبر فرمود: خادمه‌ای خواهی یا چیزی که از خادمه بهتر باشد؟ گفت: و آن چیست یا رسول‌الله؟ گفت: آن که به عقب هر نماز سی و چهار بار تکبیر کنی و سی و سه بار تسبیح و سی و سه بار تحمید این بر زبان صد است و در ترازو هزار یا فاطمه هیچ کس نباشد که هر بامداد و شب‌نگاه این تسبیح بکند و الا خدای تعالی او را مهمات دنیایی و آخرتی کفایت کند. 44 آنچه برای ما پس از سپری شدن قرن‌ها شایان توجه می‌باشد این است که رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله بجای بخشش خادمه تسبیحی تعلیم فرزندش نمود که فیض آن جاودانه است چنان که هم اکنون، امت اسلام تسبیح حضرت زهرا علیهاالسلام را بعد از هر نماز می‌خوانند و نام آن دخت پارسا و انسیه حورا تا آفتاب می‌درخشد و مسلمانی نماز گزارد برجاست و از برکات آن تسبیح و تحمید روح مقدسش بهره‌مند می‌گردد. زندگانی کوتاه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام نمودار نورانی صفات حسنه است انعکاس احادیث نبوی و سخنان ائمه هدی در تفسیر روض الجنان و کشف الاسرار نمایانگر گوشه‌ای از فضایل زهرای مرضیه است و این سخن درست است که بزرگان علم و ادب و عرفان و کلام... از بیان شأنی از شؤون این گوهر تابناک و اسوه راستین اسلام ناتوانند و در این مقام ابیات زیر بیان حال همگان است که گفت:

عقل در شرح شما شد بوالفضول***«وصف تو بگذشت از قدر عقول

عاجزانه جنبشی باید در آن» 45*** گرچه عاجز آمد این عقل از بیان

پی‌نوشت‌ها و مآخذ

1- رکنی، محمد مهدی، جلوه‌های تشیع در تفسیر کشف‌الاسرار؛ یادنامه علامه امینی به اهتمام سید جعفر

شهیدی، محمدرضا حکیمی، تهران، مؤسسه انجام کتاب، 1361، ص 165-230

2 - سوره اعراف./ 21

3 - سوره اعراف ./ 20

4 - سوره بقره ./ 37

5 - الخزاعی النیشابوری، حسین بن علی بن محمد بن احمد، روض الجنان و روح الجنان فی تفسیر القرآن به تصحیح محمد جعفر یاحقی، محمد مهدی ناصح، بیست جلد، بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد، 1371، ج 1، ص 228

6 - جارالله محمود بن عمر الزمخشری، الکشاف، بیروت، دارالکتاب العربی، ربیع‌الاول، 1366، ج 6، ص 220

7 - ابوالفضل رشیدالدین میبدی، کشف‌الاسرار و عدّة‌الابرار، به اهتمام علی‌اصغر حکمت، ده جلد، دانشگاه تهران، 1331-1339، ج 9، ص 23

8 - سید عبدالحسین شرف‌الدین، الكلمة الغرّاء فی تفضیل الزهراء، ترجمه محمد بیدارفر، انتشارات الزهراء، تهران،

- 9 - ابوالفضل رشیدالدین میبدی، همان کتاب، ج 8، ص. 45
- 10 - الخزاعی النیشابوری، همان کتاب، ج 15، ص. 419
- 11 - محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، یکصدوده جلد، داراحیاء التراث العربی، 1403، ج 17، ص. 262
- 12 - ابوالفضل رشیدالدین میبدی، همان کتاب، ج 2، ص. 151
- 13 - الخزاعی النیشابوری، همان کتاب، ج 4، ص. 363
- 14 - ابوالفضل رشیدالدین میبدی، همان کتاب، ج 2، ص. 147 و 151
- 15 - محمدباقر مجلسی، همان کتاب، ج 43، ص. 145
- 16 - الخزاعی النیشابوری، همان کتاب، ج 14، ص. 243
- 17 - ابوالفضل رشیدالدین میبدی، همان کتاب، ج 7، ص. 50
- 18 - الخزاعی النیشابوری، همان کتاب، ج 14، ص. 275
- 19 - ابوالفضل رشیدالدین میبدی، همان کتاب، ج 7، ص. 50
- 20 - محمد باقر مجلسی، بحارالانوار، چاپ دوم، المكتبة الاسلامیه، 1362، ج 43، ص. 105. در این حدیث مهر حضرت فاطمه علیها السلام پانصد درهم آمده است: «.. مهر جدته فاطمه و هو خمس مائه درهم جیاد».
- 21 - رشیدالدین فضل الله، همان کتاب، ج 7، ص. 51
- 22 - الخزاعی النیشابوری، همان کتاب، ج 5، ص. 400
- 23 - همان، ج 14، ص. 243
- 24 - همان، ج 17، ص. 122
- 25 - همان، ج 14، ص. 152
- 26 - همان، ج 17، ص. 265
- 27 - ابوالفضل رشیدالدین، همان کتاب، ج 8، ص. 87
- 28 - همان، ج 5، ص. 330
- 29 - همان، ج 10، ص. 647
- 30 - ابوالمحاسن الحسین بن الحسن الجرجانی، تفسیر گازر جلاء الازدهان و جلاء الاحزان، به تصحیح میرجلال الدین حسینی ارموی، تهران، ناشر: مهرآیین، 1378، ج 1، ص. 277
- 31 - ابوالفضل رشیدالدین، همان کتاب، ج 1، ص. 595
- 32 - شهید مرتضی مطهری، مسأله حجاب، نشریه انجمن اسلامی پزشکان، تهران، 1348، ص. 73
- 33 - مصلح الدین سعدی شیرازی، کلیات سعدی، به اهتمام محمدعلی فروغی، انتشارات امیرکبیر، تهران، چاپ اول، 1320، ص. 355
- 34 - الخزاعی النیشابوری، همان کتاب، ج 14، ص. 124
- 35 - محمد باقر مجلسی، همان کتاب، ج 43، ص. 38 و 65
- 36 - الخزاعی النیشابوری، همان کتاب، ج 5، ص. 43
- 37 - همان، ج 14، ص. 273
- 38 - همان، ج 4، ص. 45 و 46

- 39 - ابوالفضل رشیدالدین، همان کتاب، ج9، ص412، 421.
- 40 - همان، ج3، ص150.
- 41 - محمد جواد شریعت، فهرست کشفالاسرار، ناشر: امیرکبیر، تهران، 1363، ص955.
- 42 - احمد احمدی بیرجندی، مناقب فاطمی در شعر فارسی، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، 1369.
- 43 - فریدالدین عطار نیشابوری، مصیبت‌نامه، به اهتمام نورانی وصال، ناشر کتابفروشی زوار، تهران، 1364، ص41.
- 44 - الخزاعی النیشابوری، همان کتاب، ج14، ص274.
- 45 - جلال‌الدین محمد مولوی، مثنوی به تصحیح رینولد نیکلسون، به اهتمام نصرالله پورجوادی، انتشارات امیرکبیر، تهران، 1363، ج3، ص3.